

REKOMENDACJE

Komisji Teorii i Historii Historiografii
oraz Metodologii Historii
Komitetu Nauk Historycznych
Polskiej Akademii Nauk

W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA

W BLOKU PRZEDMIOTÓW POŚWIĘCONYCH
TEORETYCZNYM I METODOLOGICZNYM PROBLEMOM
WIEDZY HISTORYCZNEJ

NA STUDIACH I i II STOPNIA KIERUNKU HISTORIA

14 KWIECIEŃ 2021

I. PREAMBUŁA

W poczuciu odpowiedzialności za jakość kształcenia przyszłych historyków i rozwój nauk historycznych w Polsce, Komisja Teorii i Historii Historiografii oraz Metodologii Historii Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk przedstawia rekomendacje dotyczące bloku przedmiotów pod nazwą „Teoretyczne i metodologiczne problemy wiedzy historycznej” wykładanych na studiach I i II stopnia, kierunku – historia. Podkreślamy, że rekomendacje nie są aktem normatywnym, nie zawierają gotowych rozwiązań (tematów zajęć, literatury przedmiotu), mają natomiast pomóc w budowaniu programów i autorskich sylabusów w jednostkach szkolnictwa wyższego. Odnoszą się one do:

1. minimalnego i niezbędnego w programie studiów bloku przedmiotów z zakresu wprowadzenia do historii, teorii i metodologii historii oraz historii historiografii;
2. efektów uczenia się (wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych), jako oczekiwanego rezultatu każdego z proponowanych kursów;
3. podstaw i treści programowych w/w przedmiotów (wraz z ich rozplanowaniem w toku studiów).

Rekomendacje powstały w oparciu o ekspercką analizę najlepszych praktyk w tym względzie, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, a także z uwzględnieniem współczesnych trendów w dydaktyce historii na poziomie studiów I i II stopnia oraz przemian w samej historiografii oraz teorii i metodologii historii jakie zaszły w XXI wieku. Biorąc pod uwagę zmiany w zasadach finansowania i ewaluacji uczelni wyższych, a także dbając o wysoki poziom kształcenia przyszłych historyków, uważamy, że obecność w programach i profesjonalne nauczanie przedmiotów należących do bloku zajęć poświęconych teoretycznym i metodologicznym problemom wiedzy historycznej jest nieodzownym warunkiem prowadzenia wysokiej jakości badań naukowych w obszarze historii.

Postulujemy budowanie takich programów studiów, które będą zarówno atrakcyjne dla młodego pokolenia, jak i na miarę ambicji polskich historyków, a także przyczynią się do podniesienia świadomości historycznej społeczeństwa i do umiędzynarodowienia polskiej humanistyki. W celu realizacji tych postulatów, Komisja Teorii i Historii Historiografii oraz Metodologii i Teorii postanowiła podjąć inicjatywę i przedstawić Rekomendacje wszystkim polskim uczelniom prowadzącym studia historyczne na poziomie licencjackim lub/i magisterskim oraz Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

II. WPROWADZENIE

Komisja **rekomenduje** uwzględnienie w programie studiów na kierunku historia w ramach **minimalnego i niezbędnego** bloku zajęć poświęconych teoretycznym i metodologicznym problemom wiedzy historycznej, jak następuje:

Na studiach I stopnia Komisja proponuje **120 godz.** dydaktycznych przedmiotów o umownej nazwie:

- Wprowadzenie do historii (30 godz.),
- Wstęp do badań historycznych (30 godz.),
- Historia historiografii (30 godz.),
- Metodologiczne problemy wiedzy historycznej (30 godz.).

Na studiach II stopnia Komisja proponuje **90 godz.** dydaktycznych przedmiotów o umownej nazwie:

- Historiografia współczesna (30 godz.),
- Metodologia historii (30 godz.) oraz
- przedmiot, który w różnych ośrodkach może przybrać różne nazwy i podejmować szczegółowe problemy z teorii historii lub historii historiografii czy też teorii i metodologii humanistyki (30 godz.).

1. Komisja rekomenduje **na studiach I stopnia** kierunku historia przedmioty: **Wprowadzenie do historii** oraz **Wstęp do badań historycznych**. Zdaniem Komisji są one ze sobą powiązane i stanowią swoisty blok zajęć. Z jednej strony mają one wdrażać w teoretyczne myślenie o historii pogłębiane następnie w ramach przedmiotu **Metodologiczne problemy wiedzy historycznej**, z drugiej zaś zaznajamiać z zagadnieniami warsztatowymi rozwijanymi w toku studiów w ramach innych zajęć tego typu (na przykład: e-historia, formy wypowiedzi akademickiej, itd.). Komisja w swojej rekomendacji szczegółowej przedkłada propozycję treści programowych jedynie do zajęć **Wprowadzenie do historii**. W punkcie IV-1 przedstawiamy przykładowe treści programowe do realizacji w ramach przedmiotu Wprowadzenie do historii oraz rekomendowane podręczniki do tych zajęć.

2. Komisja rekomenduje **na studiach I stopnia** kierunku historia w ramach przedmiotu **Historia historiografii** do wyboru **trzy modele układu zajęć: chronologiczny, problemowy oraz „Mistrzowie i ich dzieła”**, niezależnie od ich formy (ćwiczenia, wykład, konwersatorium). Zdaniem Komisji propozycja taka pozwala nie tylko uwzględnić współczesne tendencje w badaniach nad dziejami historii oraz tradycje badań w różnych ośrodkach akademickich w kraju, lecz także umożliwiała wybór modelu i jego autorskie ujęcie, które będzie związane z działalnością naukową prowadzącego zajęcia. Zapewni to wysoką jakość merytoryczną prowadzonych zajęć.

W punktach IV-2-a-c przedstawiamy przykładowe treści programowe do realizacji w ramach poszczególnych modeli oraz rekomendowane podręczniki do zajęć.

3. Komisja rekomenduje **na studiach I stopnia** kierunku historia przedmiot **Metodologiczne problemy wiedzy historycznej**. W ramach tego przedmiotu Komisja rekomenduje podjęcie kluczowych problemów dotyczących praktyki badawczej historyka i towarzyszącej jej świadomości metodologicznej.

W punkcie IV-3 przedstawiamy przykładowe treści programowe do realizacji w ramach nauczania przedmiotu Metodologiczne problemy wiedzy historycznej oraz podręczniki do zajęć.

4. Komisja biorąc pod uwagę osiągnięte efekty uczenia się w ramach przedmiotu **Historia historiografii** na studiach historycznych I stopnia rekomenduje **na studiach II stopnia model zajęć w pełni autorski** (ćwiczenia, wykład, konwersatorium). Komisja proponuje, by zajęcia dotyczyły współczesnych dziejów historii obejmujący okres od 2 połowy XX w.

W punkcie IV-4 przedstawiamy przykładowe treści programowe do realizacji w ramach autorskich zajęć oraz rekomendowaną literaturę.

5. Komisja rekomenduje **na studiach II stopnia** kierunku historia przedmiot **Metodologia historii**. Komisja rekomenduje **autorski model zajęć** (ćwiczenia, wykład, konwersatorium) podejmujący wybrane zagadnienia teorii poznania historycznego.

W punkcie IV-5 przedstawiamy przykładowe treści programowe do realizacji w ramach przedmiotu Metodologia historii oraz sugerowaną literaturę do zajęć.

6. Komisja rekomenduje **na studiach II stopnia** wprowadzenie do programu zajęć na kierunku historia **przedmiotu poszerzającego** podstawę zagadnień podejmowanych na zajęciach z bloku „Teoretyczne i metodologiczne problemy wiedzy historycznej”, jaką w jej zamierzeniu na studiach II stopnia mają tworzyć historia współczesna na tle teoretycznych zagadnień współczesnej humanistyki, a których program byłby budowany ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki i kierunków badań realizowanych w danym ośrodku.

Komisja zwraca uwagę, że zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Art. 73.1. **„Zajęcia są prowadzone przez nauczycieli akademickich zatrudnionych w danej uczelni posiadających kompetencje i doświadczenie pozwalające na prawidłową realizację zajęć oraz przez inne osoby, które posiadają takie kompetencje i doświadczenie”**. Z kolei Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 roku w sprawie studiów § 9.1. stanowi, że „Wniosek o pozwolenie na utworzenie studiów zawiera: [...] w przypadku nauczyciela akademickiego – informacje o kompetencjach, w tym o **dorobku dydaktycznym, naukowym lub artystycznym wraz z wykazem publikacji** lub opis doświadczenia zawodowego w zakresie programu studiów, a w przypadku innej osoby – informacje potwierdzające **posiadanie kompetencji i doświadczenia pozwalających na prawidłową realizację zajęć”**. W związku z powyższym, Komisja rekomenduje, by zajęcia w bloku zajęć poświęconych teoretycznym i metodologicznym problemom wiedzy historycznej prowadziły osoby, które posiadają specjalność w zakresie historii historiografii, teorii historii czy/i metodologii historii lub/i właściwy dla tych specjalności dorobek naukowy.

III. EFEKTY UCZENIA SIĘ DLA KIERUNKU HISTORIA

I STOPIEŃ

Wiedza: absolwent zna i rozumie

K_W01 - szczegółową terminologię z zakresu nauk historycznych oraz terminologię ogólną z zakresu nauk humanistycznych

K_W02 - miejsce i rolę nauk humanistycznych wśród innych dyscyplin i dziedzin

K_W03 - metody pozwalające na rozpoznawanie relacji i zależności pomiędzy przeszłością a wydarzeniami aktualnymi

K_W04 - specyfikę przedmiotową i metodologiczną nauk historycznych

K_W05 - metody analizy i interpretacji źródeł historycznych ze szczególnym uwzględnieniem źródeł historiograficznych i medialnych, zasady korzystania z wykazów informacji o źródłach historycznych (takich jak bibliografie, repertoria, inwentarze archiwalne, bazy danych), ich rolę w badaniach historycznych oraz zasady ochrony praw autorskich

K_W06 - powiązania interdyscyplinarne nauk historycznych z innymi dziedzinami nauk oraz wybranymi sferami działalności zawodowej, a także znaczenie innych dyscyplin naukowych w pracy historyka

K_W07 - wybrane zagadnienia z zakresu historii historiografii, w tym główne kierunki rozwoju badań historycznych

K_W08 - najważniejsze tendencje rozwojowe współczesnej kultury historycznej i jej ramy instytucjonalne

Umiejętności: absolwent potrafi

K_U01 - posługiwać się wybranymi teoriami badawczymi wypracowanymi w naukach humanistycznych

K_U02 - definiować, objaśniać i poprawnie stosować w sensie logicznym w mowie i piśmie terminy i pojęcia właściwe dla nauk historycznych w pracy nad wybranymi tematami, a także w popularyzacji wiedzy o przeszłości

K_U03 - rozpoznawać, wykorzystywać i analizować teksty historiograficzne, źródłowe oraz inne wytwory kultury historycznej przydatne w pracy historyka, a także streścić, zapisać i skatalogować uzyskane tą drogą informacje

K_U04 - posługiwać się warsztatem naukowym historyka, w tym dobierać odpowiednie metody i narzędzia, do rozwiązywania konkretnych problemów badawczych

K_U05 - przeprowadzić krytyczną analizę źródeł historycznych i poddać je interpretacji, dobierając oraz stosując typowe dla historii metody badawcze

K_U06 - stosować metody i techniki adekwatne do wybranej sfery nauk historycznych

K_U07 - pracować w zespole, rozwiązywać typowe problemy z zakresu badań historycznych i prezentować ich wyniki, stosując odpowiednie instrukcje i procedury

K_U08 - formułować w oparciu o wiedzę i umiejętności wyniesione ze studiów własne stanowisko dotyczące wybranych zagadnień historycznych obecnych w życiu społecznym

K_U09 - formułować tezy i trafnie je argumentować z wykorzystaniem poglądów różnych autorów prac historycznych przy zastosowaniu technik perswazyjnych właściwych dla nauk historycznych

K_U10 - redagować, komentować i opatrywać przypisami przygotowywane teksty, zgodnie z kanonami przyjętymi w dziedzinie nauk humanistycznych

K_U11 - komunikować się w mowie i piśmie w języku ojczystym z zastosowaniem terminologii właściwej dla nauk historycznych oraz różnych form pisarstwa historycznego i innych sposobów przekazywania wiedzy historycznej (zwłaszcza multimedialnych)

Kompetencje społeczne: absolwent jest gotów do

K_K01 - przestrzegania norm etycznych w pracy historyka i popularyzacji wiedzy historycznej

K_K02 - uznania i poszanowania różnych punktów widzenia wynikających z podłoża narodowego, kulturowego, społecznego i historycznego

K_K03 - umiejętnego i aktywnego propagowania wiedzy oraz pamięci historycznej w środowisku lokalnym

K_K04 - niezależnego i samodzielnego wyrażania myśli, szanując w tym względzie prawa innych osób

K_K05 - empatii w badaniach odnoszących się do świata wartości oraz postaw ludzi w różnych okresach i kontekstach historycznych

II STOPIEŃ

Wiedza: absolwent zna i rozumie

K_W01 - w stopniu pogłębionym, rozszerzonym i uporządkowanym wiedzę przedmiotową i metodologiczną z zakresu historii, prowadzącą do specjalizacji w wybranych obszarach badań historycznych oraz umożliwiającą jej rozwój i twórcze zastosowanie w działalności zawodowej

K_W02 - w stopniu rozszerzonym i pogłębionym terminologię nauk historycznych oraz terminologię nauk humanistycznych i nauk społecznych w ich powiązaniu z historią

K_W03 - złożone relacje i zależności pomiędzy przeszłością a teraźniejszością oraz ich wpływ na świadomość i tożsamość współczesnych jednostek i społeczeństw

K_W04 - w stopniu pogłębionym specyfikę przedmiotową i metodologiczną nauk historycznych

K_W05 - w stopniu pogłębionym metody badawcze i narzędzia typowe dla warsztatu historyka

K_W06 - zasady prowadzenia pogłębionej krytyki źródeł historiograficznych

K_W07 - zasady korzystania z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej oraz ich przydatność w badaniach historycznych

K_W08 - miejsce historii wśród innych nauk, cele prowadzenia badań historycznych, a także miejsce i znaczenie nauk historycznych w obszarze nauk humanistycznych i społecznych

K_W09 - powiązania interdyscyplinarne historii i nauk pokrewnych z innymi dyscyplinami i dziedzinami nauk oraz zastosowanie metod i narzędzi innych dyscyplin naukowych w pracy historyka

K_W10 - w stopniu pogłębionym wybrane zagadnienia z historii historiografii i metodologii historii

K_W11 - zmienność i rozwój poglądów w badaniach historycznych i debacie publicznej

K_W12 - wpływ podłoża narodowego i kulturowego na różne stanowiska reprezentowane w naukach historycznych

K_W13 - działalność i ofertę współczesnych instytucji upowszechniających i popularyzujących wiedzę oraz kulturę historyczną

Umiejętności: absolwent potrafi

K_U01 - samodzielnie zdobywać i pogłębiać wiedzę oraz doskonalić umiejętności badawcze w sposób pogłębiony, uporządkowany i systematyczny, wykorzystując nowoczesne techniki pozyskiwania, klasyfikowania i analizowania informacji

K_U02 - formułować tematy badawcze, stosując metody i techniki badań w zakresie wybranej sfery historii

K_U03 - posługiwać się w sposób pogłębiony teoriami i paradygmatami badawczymi dla opracowania zagadnień i projektów z wybranej sfery nauk historycznych

K_U04 - stosować świadomie w mowie i w piśmie terminologię fachową właściwą dla nauk historycznych i pokrewnych, zarówno w pracy badawczej, jak i w popularyzacji historii

K_U05 - analizować, interpretować i wykorzystywać dla potrzeb własnych badań teksty historiograficzne oraz różnorodne nośniki pamięci historycznej

K_U06 - świadomie dobierać metody i narzędzia badawcze właściwe dla wybranej sfery historii, pozwalające na rozwiązywanie pogłębionych zadań i problemów poznawczych

K_U07 - przeprowadzić pogłębioną krytykę źródeł historycznych

K_U08 - wykorzystując zdobyte kompetencje i doświadczenia badawcze w zakresie historii formułować w sposób krytyczny i uzasadniać własne opinie ustne i pisemne, dotyczące wybranych zagadnień życia społecznego w jego związkach z historią

K_U09 - argumentować i uzasadniać swoje stanowisko w dyskusji naukowej, wykorzystując wiedzę i własne doświadczenia badawcze, jak też poglądy reprezentantów różnych nurtów historiograficznych

K_U10 - pisać prace popularnonaukowe i naukowe w języku ojczystym z zastosowaniem różnorodnych form pisarstwa historycznego

K_U11 - komentować, opatrywać przypisami oraz przygotowywać do publikacji złożone teksty, zgodnie z kanonami krytyki przyjętymi w wybranej sferze nauk historycznych

K_U12 - komunikować się w języku ojczystym z zastosowaniem profesjonalnej terminologii właściwej dla nauk historycznych i pokrewnych

K_U13 - określać i oceniać krytycznie stan swojej wiedzy fachowej oraz wykorzystywać wnioski płynące z tej oceny w procesie uczenia się przez całe życie

K_U14 - korzystać z różnorodnych form technologii informacyjnej, multimedialnych i zasobów Internetu, a także oceniać i opracowywać pozyskane w ten sposób informacje

K_U15 - stosować różnorodne metody upowszechniania wiedzy z zakresu nauk historycznych i pokrewnych

Kompetencje społeczne: absolwent jest gotów do

K_K01 - dostrzegania i formułowania problemów etycznych związanych z pracą historyka i popularyzacją wiedzy historycznej

K_K02 - uznawania i szanowania odmiennych od własnych teorii i poglądów oraz prowadzenia polemiki z nimi w sposób etyczny i kulturalny

K_K03 - wyrażania sprzeciwu wobec instrumentalizacji wiedzy historycznej przez grupy narodowe, społeczne i polityczne

K_K04 - doceniania roli nauk historycznych dla kształtowania więzi społecznych na poziomie lokalnym, regionalnym i narodowym

K_K05 - aktywnego uczestniczenia w dyskusjach historycznych i aktualnych debatach oraz do przekazywania wiedzy historycznej osobom zainteresowanym historią spoza grona fachowców

K_K06 - umiejętnego i aktywnego propagowania wiedzy oraz pamięci historycznej w różnych środowiskach

K_K07 - niezależnego i samodzielnego wyrażania myśli, przekonań i poglądów, szanując w tym względzie prawa innych osób

K_K08 - okazywania zrozumienia dla świata wartości i postaw ludzi w różnych okresach i kontekstach historycznych

IV. PROBLEMATYKA KURSÓW I PODRĘCZNIKI

HISTORIA I STOPIEŃ (120 godz.)

1. WPROWADZENIE DO HISTORII (30 godz.)

„Wprowadzenie do historii”, „Wstęp do badań historycznych”, „e-historia”, „Formy wypowiedzi akademickiej” i inne przedmioty, które w różnych ośrodkach akademickich mają różną nazwę, stanowią często blok przedmiotów wprowadzających do studiów historycznych i należy je traktować łącznie, stąd niektóre omawiane podczas zajęć zagadnienia mogą być podobne, ale prezentowane są w różnych aspektach i kontekstach.

Zagadnienia

1. Charakterystyka wiedzy potocznej, wiedzy paranaukowej i wiedzy naukowej
2. Historia jako dyscyplina i jako rodzaj wiedzy
3. Historia jako nauka wobec innych dyscyplin i form poznania
4. Sposoby tworzenia wiedzy historycznej
5. Metoda krytyczna w historii: logika, retoryka, ideologia
6. Historia jako nauka oparta na źródłach
7. Wiedza źródłowa i wiedza pozaźródłowa
8. Rola historyczki/historyka w tworzeniu wiedzy historycznej
9. Miejsce i funkcja historii w dyskursie publicznym
10. Kulturowe i etyczne uwarunkowania pracy historyczki/historyka

Podręczniki (do wyboru)

- John M. Arnold, *Historia. Bardzo krótkie wprowadzenie*, przeł. Justyna Jaworska. Warszawa: Prószyński i S-ka, 2001.
- Bloch Marc, *Pochwała historii czyli o zawodzie historyka*, przeł. Wanda Jedlicka, wyd. II. Kęty: Wydawnictwo Marek Derewiecki, 2009.
- Carr Edward H., *Historia. Czym jest*, przeł. Piotr Kuć. Poznań: Zys i S-ka, 1999.
- Kula Marcin, *Krótki raport o użytkowaniu historii*. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN, 2004.
- Kula Witold, *Rozważania o historii*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958.
- Topolski Jerzy, *Teoretyczne problemy wiedzy historycznej. Antologia tekstów*, red. Ewa Domańska. Poznań: Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2016.
- Topolski Jerzy, *Wprowadzenie do historii*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2001.
- Werner Wiktor, *Wprowadzenie do historii*. Warszawa: PWN, 2012.
- Wrzosek Wojciech, *Zaradnik*, Poznań: IH UAM, 1998.

2. HISTORIA HISTORIOGRAFII (30 godz.)

a) ujęcie chronologiczne

Zagadnienia

1. Historia historiografii – podstawowa terminologia
2. Specyficzne cechy pisarstwa historycznego od antyku do oświecenia
3. Historiografia polska od Adama Naruszewicza do Joachima Lelewela (poglądy metodologiczne i zapatrywania na dzieje Polski)
4. Narodziny historii jako dyscypliny akademickiej w I połowie XIX wieku. Idea historyzmu
5. Pozytywistyczny model historiografii europejskiej
6. Wizja dziejów Polski historyków krakowskiego, warszawskiego i lwowskiego środowiska historycznego w II połowie XIX wieku
7. Zwrot modernistyczny i historiografia polska w początkach XX w.

8. Kierunki historiografii polskiej w dwudziestoleciu międzywojennym na tle prądów intelektualnych epoki.
9. Cechy historiografii modernistycznej po II wojnie światowej (kierunek *Annales*, New Economic History, nowa historia społeczna, historiografia marksistowska)
10. Stalinizacja historiografii polskiej
11. Wybrane kierunki badań historycznych w II połowie XX wieku
12. Historiografia PRL
13. Polska historiografia emigracyjna po II wojnie światowej
14. Nowe tendencje historiografii XXI wieku
15. Historiografia polska na tle historiografii powszechnej— lokalność i uniwersalność tendencji i problemów

Podręczniki (do wyboru):

- Grabski Andrzej Feliks, *Dzieje historiografii*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2006.
- Grabski Andrzej Feliks, *Zarys historii historiografii polskiej*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2001.
- Iggers Georg G., *Historiografia XX wieku*, przeł. Agnieszka Gadzała. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Kelley Donald R., *Granice historii. Badanie przeszłości w XX wieku*, przeł. Bartosz Hlebowicz. Warszawa: PWN, 2009.
- Kula Marcin, *Krótki raport o użytkowaniu historii*. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN, 2004.
- Kula Witold, *Rozważania o historii*. Warszawa: PWN, 1958.
- Stobiecki Rafał, *Historiografia PRL. Zamiast podręcznika*. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, 2020.
- Wierzbicki Andrzej, *Historiografia polska doby romantyzmu*. Wrocław: Wydaw. FUNNA, 1999.
- Topolski Jerzy, *Od Achillesa do Béatrice de Planissolles. Zarys historii historiografii*. Warszawa: Rytm, 1998.

b) Ujęcie problemowe

Zagadnienia

1. Społeczne i kulturowe uwarunkowania i funkcje historiografii oraz ich zmienność w dziejach kultury europejskiej
2. Specyficzne cechy pisarstwa historycznego w poszczególnych epokach (historia jako *lettre* i jako *science*; miejsce historiografii w systemie nauk/sztuk w danej epoce)
3. Zmienność myślenia historycznego (różne wizje rzeczywistości historycznej; różne treści myślenia historycznego: empiryczne fakty, prawdy wiary, mity, itd.)
4. Zmiany rozumienia czasu i przestrzeni w historiografii (np. problem periodyzacji)
5. Problem prawdy historycznej w dziejach historiografii
6. Narodziny historii jako dyscypliny akademickiej w XIX wieku. Problemy historyzmu
7. Interdyscyplinarny i transdyscyplinarny charakter historiografii (różne nurty i szkoły w historiografii XX wieku)
8. Historiografia klasyczna i nieklasyczna (ruch *Annales* i jego oddziaływanie)
9. Nowe tendencje historiografii XXI wieku
10. Alternatywne (pozahistoriograficzne) formy poznania i przedstawiania historii (muzea, e-historia, gry komputerowe, itd.)
11. Historiografia polska na tle historiografii powszechnej, szczególnie europejskiej — lokalność i uniwersalność tendencji i problemów
12. Wpływ historiografii na różne reprezentacje przeszłości
13. Autonomia i zaangażowanie historii we współczesnych debatach publicznych

Podręczniki (do wyboru)

- Grabski Andrzej Feliks, *Dzieje historiografii*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2006.
- Grabski Andrzej Feliks, *Zarys historii historiografii polskiej*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2001.
- Iggers Georg G., *Historiografia XX wieku*, przeł. Agnieszka Gadzała. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Kelly Donald R., *Oblicza historii. Badanie przeszłości od Herodota do Herdera*, przeł. Maciej Tomaszewski. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Serczyk Jerzy, *25 wieków historii: historycy i ich dzieła*. Toruń: UMK, 1994.
- Topolski Jerzy, *Od Achillesa do Béatrice de Planissolles. Zarys historii historiografii*. Warszawa: Rytm, 1998.
- Wrzosek Wojciech, *Historia – kultura – metafora. Powstanie nieklasycznej historiografii*, wyd. 2. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010.

c) Mistrzowie i dzieła

Zagadnienia

1. Historiografia jako sposób doświadczania przeszłości. Wprowadzenie do kursu
2. Herodot, *Dzieje* (w połączeniu z Ryszard Kapuściński, *Podróże z Herodotem*)
3. Tukidydes, *Wojna peloponeska* jako dzieło z historii najnowszej
4. *Kroniki średniowieczne* w interpretacji Jacka Banaszkiewicza (*Takie sobie średniowieczne bajeczki*)
5. Ibn Chaldun, *al-Muqadima* – narodziny historiografii krytycznej
6. Niccolo Machiavelli, *Historie florenckie* i historiografia doby renesansu
7. Wolter, *Szkic o obyczajach i duchu narodów oraz o głównych faktach historii od Karola Wielkiego do Ludwika XIII*
8. Edward Gibbon, *Upadek cesarstwa rzymskiego na Zachodzie*
9. Europejska wyobraźnia historyczna XIX stulecia: Jules Michalet, Leopold von Ranke, Alexis de Tocqueville i Jacob Burckhardt w interpretacji Haydena White'a.
10. Henry Thomas Buckle, *Historia cywilizacji w Anglii* i pozytywizm w historiografii
11. Johan Huizinga, *Jesień średniowiecza* i *Homo ludens*.
12. Arnold Toynbee, *A Study of history* / Feliks Koneczny, *O wielości cywilizacji* jako przykłady refleksji panhistorycznej
13. Marc Bloch, *Królowie cudotwórcy. Studium na temat nadprzyrodzonego charakteru przypisywanego władzy królewskiej zwłaszcza we Francji i w Anglii* / Ernst Kantorowicz, *Dwa ciała króla*
14. Fernand Braudel, *Kultura materialna, gospodarka i kapitalizm XV-XVIII w.*
15. Emanuel Le Roy Ladurie, *Montaillou. Wioska heretyków 1294-1324*
16. Witold Kula, *Miary i ludzie*
17. Rober Fogel, Stanley Engerman, *Time on the Cross* i paradygmat New Economic History
18. David S. Landes, *Bogactwo i nędza narodów*
19. Jerzy Topolski, *Narodziny kapitalizmu w Europie XIV-XVII wieku* / Immanuel Wallerstein, *Analiza systemów-światów. Wprowadzenie*
20. Pierre Chaunu, *Histoire quantitative, Histoire sérielle*. Wprowadzenie do historii kwantytatywnej.
21. Charles Tilly, *Rewolucje europejskie 1492-1992* i socjologia historyczna
22. Leszek Kołakowski, *Główne nurty marksizmu* jako przykład historii idei
23. Michael Foucault, *Historia seksualności / Historia szaleństwa w dobie klasycyzmu*
24. François Furet, *Prawdziwy koniec Rewolucji Francuskiej*
25. Philippe Aries, *Człowiek i śmierć*
26. Jurij Łotman, *Kultura szlachecka w wieku XIII i na początku XIX*
27. Jürgen Kocka, *O społecznej historii Niemiec*

28. Maria Bogucka, *Gorsza płeć. Kobieta w dziejach Europy od antyku po wiek XXI* / Kaari Utrio, *Córki Ewy. Historia kobiety europejskiej*
29. Reinhard Koselleck, *Krytyka i kryzys: studium patogenezy świata mieszczańskiego*
30. Eric Hobsbawm, *Wiek rewolucji 1789-1948, Wiek kapitału 1948-1875, Wiek imperium 1875-1914, Wiek skrajności. Spojrzenie na krótkie XX stulecie*

Podręczniki (co najmniej dwa do wyboru)

- Grabski Andrzej Feliks, *Dzieje historiografii*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2006.
- Grabski Andrzej Feliks, *Zarys historii historiografii polskiej*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2001.
- Iggers Georg G., *Historiografia XX wieku*, przeł. Agnieszka Gadzała. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Kelley Donald R., *Granice historii. Badanie przeszłości w XX wieku*, przeł. Bartosz Hlebowicz. Warszawa: PWN, 2009.
- Kula Witold, *Problemy i metody historii gospodarczej*. Warszawa: PWN, 1983
- *Psyche i Klio. Historia w oczach psychohistoryków*, red. Tomasz Pawelec. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2002.
- Pomian Krzysztof, *Przeszłość jako przedmiot wiary: historia i filozofia w myśli średniowiecza*. Warszawa: PWN, 2010.
- Pomian Krzysztof, *Przeszłość jako przedmiot wiedzy*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2010.
- Pomorski Jan, *Paradygmat „New Economic History”. Droga do Nobla*. Lublin: UMCS, 1993
- Schulze Winfried i in., *Historia społeczna, historia codzienności, mikrohistoria*, przeł. Andrzej Kopacki. Warszawa: Volumen; Niemiecki Instytut Historyczny, 1996.
- Topolski Jerzy, *Od Achillesa do Béatrice de Planissolles. Zarys historii historiografii*. Warszawa: Rytm, 1998.

3. METODOLOGICZNE PROBLEMY WIEDZY HISTORYCZNEJ (30 godz.)

Zagadnienia

1. Przedmiot metodologii historii (metodologia a teoria historii i filozofia historii)
2. Metodologia jako metarefleksja nad historiografią i innymi reprezentacjami przeszłości
3. Specyfika i granice myślenia naukowego
4. Miejsce badań historycznych w obrębie nauki i kultury
5. Specyfika historii jako praktyki badawczej wśród innych dyscyplin naukowych
6. Myślenie historyczne
7. Podstawowe teorie, pojęcia i modele wykorzystywane w badaniach historycznych
8. Narracja historyczna
9. Czas i przestrzeń w refleksji historycznej
10. Zagadnienie obiektywizmu i subiektywizmu w badaniach historycznych
11. Problem prawdy i post-prawdy w historii
12. Rozumienie, interpretacja i wyjaśnianie w historii (determinizm, woluntaryzm, rola jednostki i/lub zbiorowości w historii)
13. Krytyczny wymiar poznania historycznego
14. Mity w historiografii
15. Etyczny wymiar poznania historycznego

Podręczniki (do wyboru)

- Braudel Fernand, *Historia i trwanie*, przeł. Bronisław Geremek. Warszawa: Czytelnik, 1999.
- Marrou Henri-Iréné, *O poznaniu historycznym*, przeł. Hubert Łaskiewicz. Kęty: Wyd. Marek Derewiecki, 2011.

- Pomorski Jan, *Historyk i metodologia*. Lublin: UMCS, 1991.
- Topolski Jerzy, *Jak się pisze i rozumie historię. Tajemnice narracji historycznej*. Warszawa: Rytm, 1996.
- Topolski Jerzy, *Teoretyczne problemy wiedzy historycznej. Antologia tekstów*, red. Ewa Domańska. Poznań: Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2016.
- White Hayden, *Poetyka pisarstwa historycznego*, red. Ewa Domańska, wyd. 2 popr. i uzup. Kraków: Universitas, 2010.

HISTORIA II STOPIEŃ (90 GODZ.)

4. HISTORIOGRAFIA WSPÓŁCZESNA (30 godz.)

Zagadnienia

1. Badania pamięci historycznej
2. Historiografie narracyjne po zwrocie językowym
3. Historia i przeciw-historia w ujęciu Michela Foucault
4. Historia kobiet i historia *gender*
5. Teoria postkolonialna w badaniach historycznych
6. Historia transnarodowa
7. Mikrohistoria i historia antropologiczna
8. Historia mówiona jako przykład historii emancypacyjnej
9. Historia stosowana i historia w przestrzeni publicznej
10. Historia regionalna i historia lokalna jako przykłady badań społecznie zaangażowanych
11. Historia struktur społecznych
12. Makrohistoria - historia dużej skali (historia globalna, świata, planetarna)
13. Historia środowiskowa
14. Historia zwierząt
15. Historia kultury materialnej i historia rzeczy
16. Historia (audio)wizualna
17. Historia cyfrowa
18. Historia sądowa
19. Historii postsekularna
20. Niekonwencjonalne formy poznania i przedstawienia historii (muzea, e-historia, gry komputerowe, itd.)
21. Historiografia polska wobec aktualnych prądów w nauce światowej

Podręczniki (do wyboru)

- Burke Peter, *Naoczność: materiały wizualne jako świadectwa historyczne*, przeł. Justyn Hunia. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012.
- Domańska Ewa, *Mikrohistorie. Spotkania w międzyświatach*, wyd. 2. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2005.
- Domańska Ewa, *Historie niekonwencjonalne*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2006.
- Domańska Ewa, *Historia egzystencjalna. Krytyczne studium narratywizmu i humanistyki zaangażowanej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012.
- *Historia-dziś. Teoretyczne problemy wiedzy o przeszłości*, red. Ewa Domańska, Rafał Stobiecki, Tomasz Wiślicz, Kraków: Universitas, 2014.
- *Historia w kulturze współczesnej. Niekonwencjonalne podejścia do przeszłości*, red. Piotr Witek, Mariusz Mazur, Ewa Solska. Lublin: Edytor.org, 2011.
- Iggers Georg G., *Historiografia XX wieku*, przeł. Agnieszka Gadzała. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.

- *Teoria wiedzy o przeszłości na tle współczesnej humanistyki. Antologia tekstów*, red. Ewa Domańska. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2010.
- Topolski Jerzy, *Od Achillesa do Béatrice de Planissolles. Zarys historii historiografii*. Warszawa: Rytm, 1998.
- Wiślicz Tomasz, *Krótkie trwanie. Problemy historiografii francuskiej lat dziewięćdziesiątych XX wieku*. Warszawa: Wydział I Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk, 2004.

5. METODOLOGIA HISTORII (30 godz.)

Zagadnienia

1. Zwroty badawcze w historii i w innych naukach humanistycznych
2. Paradygmatyczna struktura historiografii
3. Problem naukowości i autonomii historii we współczesnym świecie
4. Polityka historyczna. Historia jako dyskurs władzy
5. Współczesna krytyka antropocentrycznego i europocentrycznego wymiaru historii
6. Obiektywistyczny i konstruktywistyczny model poznania
7. Teoria źródła historycznego (w tym cyfrowego) we współczesnej refleksji metodologicznej
8. Nowe metody ilościowe i jakościowe w badaniach historycznych
9. Problem reprezentacji historycznej (język, tekst, obraz, performans i sieć w warsztacie historyka)
10. Modele i strategie interpretacji w badaniach historycznych
11. Epistemologiczne i metodologiczne problemy historii cyfrowej (rola nowych technologii w pracy historyka)
12. Wartości i wartościowanie w pracy badawczej historyka

Sugerowana literatura przedmiotu (do wyboru)

- Ankersmit Frank, *Narracja, reprezentacja, doświadczenie. Studia z teorii historiografii*, red. Ewa Domańska. Kraków: Universitas, 2004.
- Ash Timothy Gordon, *Wolne słowo: dziesięć zasad dla połączonego świata*, przeł. Mieczysław Godyń, Filip Godyń. Kraków: Znak, 2018.
- Bachmann-Medick Doris, *Cultural turns: nowe kierunki w naukach o kulturze*; przeł. Krystyna Krzemieniowa. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2012.
- Burke Peter, *Naoczność: materiały wizualne jako świadectwa historyczne*, przeł. Justyn Hunia. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012.
- Chakrabarty Dipesh, *Prowincjonalizacja Europy. Myśl postkolonialna i różnica historyczna*, przeł. Dorota Kołodziejczyk, Tomasz Dobrogoszcz, Ewa Domańska. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2011.
- Chwedoruk Rafał, *Polityka historyczna*. Warszawa: PWN, 2018.
- Foucault Michel, *Nadzorować i karać: narodziny więzienia*, przeł. Tadeusz Komendant. Warszawa: Fundacja Aletheia, 1998.
- *Historia – dziś. Teoretyczne problemy wiedzy o przeszłości*, red. Ewa Domańska, Rafał Stobiecki i Tomasz Wiślicz. Kraków: Universitas, 2014.
- Pomorski Jan, *Homo metahistoricus Studium sześciu kultur poznających historię*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2019.
- Topolski Jerzy, *Teoria wiedzy historycznej*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 1983.
- Wilkowski Marcin, *Wprowadzenie do historii cyfrowej*. Gdańsk: Instytut Kultury Miejskiej, 2013.
- Wrzosek Wojciech, *O myśleniu historycznym*. Bydgoszcz: Epigram, 2009.
- Zamorski Krzysztof, *Dziwna rzeczywistość. Wprowadzenie do ontologii historii*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2008.
- Zybertowicz Andrzej, *Przemoc i poznanie: studium z nie-klasycznej socjologii wiedzy*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1995.

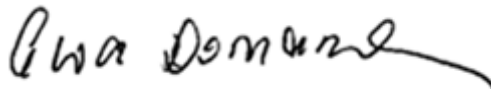
6. PRZEDMIOT poszerzający wiedzę, który w zależności od ośrodka może przybrać różne nazwy i podejmować szczegółowe problemy z teorii historii lub historii historiografii czy też teorii i metodologii humanistyki (30 godz.).

Rekomendacje przygotowała po konsultacjach środowiskowych i eksperckich Komisja Teorii i Historii Historiografii oraz Metodologii Historii w składzie:

Przewodnicząca: prof. dr hab. Ewa Domańska (Wydział Historii UAM)
Za-ca przewodniczącej: prof. dr hab. Jan Pomorski (Instytut Historii UMCS)
dr Anna Brzezińska (Instytut Historii UŁ)
dr Tomasz Falkowski (Wydział Historii UAM)
dr Piotr Kowalewski Jahromi (Instytut Historii UŚ)
dr hab. Marta Kurkowska-Budzan, prof. UJ (Instytut Historii UJ)
dr hab. Wojciech Piasek, prof. UMK (Instytut Historii i Archiwistyki UMK)
dr hab. Joanna Pisulińska, prof. UR (Instytut Historii UR)
dr hab. Tomasz Wiślicz-Iwańczyk, prof. PAN (Instytut Historii im. T. Manteuffla PAN)
dr hab. Piotr Witek (Instytut Historii UMCS)
oraz działająca w ramach Komisji Sekcja Młodych Badaczy.

Na posiedzeniu Komitetu Nauk Historycznych PAN w dniu 14 kwietnia 2021 roku, Komitet przyjął uchwałę popierającą wypracowane przez Komisję Teorii i Historii Historiografii oraz Metodologii Historii KNH PAN Rekomendacje w zakresie kształcenia w bloku przedmiotów poświęconych teoretycznym i metodologicznym problemom wiedzy historycznej na studiach I i II stopnia kierunku historia.

Prof. dr hab. Ewa Domańska
Przewodnicząca Komisji THHiMH